

Araştırma Makalesi- Research Article

Kültürel Miras Potasında Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Olarak “Çocuklar İçin Arkeoloji Atölyesi”

A Social Responsibility Project at the Crucible of Cultural Heritage: “Archeology Workshop for Children”

Sinem TÜRKTEKİ^{1*}

Geliş / Received: 27/10/2021

Revize / Revised: 08/12/2021

Kabul / Accepted: 13/12/2021

ÖZ

Günümüz ile geçmiş arasında bağlantı kurarak, eski çağlarda var olan toplulukların yaşayış biçimleri hakkında bilgi edinmemizi sağlayan arkeoloji, aynı zamanda kazılarda bulunan eserlerin yorumlanması ve korunmasına da hizmet etmektedir. Yaşadığımız coğrafyadaki kültür çeşitliliği sadece bu topraklarda yaşayan insanların değil tüm insanlığın ortak kültür mirasıdır. Arkeoloji biliminin bir başka misyonu da söz konusu bu kültürel mirasın sahiplenilmesini sağlayarak, gelecek kuşaklara doğru ve sağlıklı biçimde aktarmaktır. Kültürel mirasına sahip çıkan, bulunduğu coğrafyadaki çeşitliliğin değerini içinde bulunduğu doğa ile algılayan nesillerin yetişmesi, kültürel mirasını koruyan ve geliştiren bir bilince sahip kuşakların oluşmasına da olanak sağlamaktadır. Yaşadığımız coğrafyanın arkeolojik zenginliğine karşın, topluma yönelik çalışmalar yetersiz olmakla birlikte son senelerde toplum için arkeoloji eğitimi konusunda kazı ve üniversitelerin yürüttüğü eğitim projeleri hazırlanmış ve konu ile ilgili ilerleme kaydedilmiştir. Bu bağlamda, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Deneysel Arkeoloji ve Uygulama Merkezi çatısı altında “Çocuklar İçin Arkeoloji Atölyesi” faaliyetleri yürütülmekte, bu proje etkinlikleri ile projeye katılan çocukların, tarihi olguları daha iyi kavramaları, kültür mirasını koruma bilincinin artması ve arkeolojik kazı çalışmaları hakkında bilgi edinmeleri sağlanmaktadır. Aynı zamanda, arkeologların çalışma şartlarını deneyimleyerek öğrenen çocuklar, görev ve sorumluluk gibi kavramları da ekip çalışmasının içerisinde tecrübe etme olanağı bulmaktadırlar. Bu proje ile, çocukların, görebilme, hissederek, algılayarak ve yaparak öğrenme yöntemiyle, kültürel mirasa karşı duyarlılıklarının gelişmesi, eğitimin ve bilimin gücünü kavraması, edindikleri bilgileri yakın çevreleriyle paylaşması ve kazanımlarının kalıcı davranış değişikliklerine dönüştürmesi hedeflenmektedir. Bu çalışma, aktif uygulama olanağı bulunan “Çocuklar İçin Arkeoloji Atölyesi” eğitimleri ile çocuklardaki olumlu geri bildirim ve kazanımların ne olduklarını ayrıca kültürel miras, arkeoloji bilinci kazandırma ve sosyal sorumluluk alanlarında çocuklar için yapılabilecekleri anlatmaktadır. Ülkemizde bu tür çalışmaların yetersiz olması sebebiyle arkeoloji literatüründe referans alınabilecek yayın sayısının da az hatta neredeyse hiç olmaması, bu çalışmanın, ileride bu tür bir projeyi hayata geçirmek isteyen bilim insanlarına katkı sağlayacağını ümit etmekteyiz.

Anahtar Kelimeler- *Arkeoloji, Kültürel Miras, Sosyal Sorumluluk, Eğitim, Çocuk*

ABSTRACT

Archeology enables us to obtain information about the lifestyles of the communities that existed in ancient times by establishing a connection between the present and the past and at the same time serves science by interpreting and preserving the artifacts found in excavations. The cultural diversity in the geography we live in is not only the common cultural heritage of the people living in these lands, but also of all humanity. Another mission of archeology is to ensure the embrace of this cultural heritage and to transfer it to future generations in a correct and healthy way. Raising generations that protect their cultural heritage and perceive the value of the diversity in their geography with the nature they live in also enables the formation of generations with a consciousness that preserves and develop their cultural heritage. Despite the archaeological resources of the land we live in, education of the society on the matter was insufficient until recently. The progress has been achieved lately with the excavations and educational projects at universities for the society. In that regard, a “Workshop of Archaeology for Kids” project is undertaken by the University of Bilecik Şeyh Edebali Center of Experimental Archaeology and

^{1*} Sorumlu Yazar, Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, sinem.turkteki@bilecik.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-3918-8050>)

Implementation, where attending children are aimed to better understand historical events, increase their awareness to historic preservation and learn about archaeological excavation work. Children learn by practicing the working conditions of archaeologists as well as have the opportunity to experience concepts such as duty and responsibility in teamwork. Children learn by practicing the working conditions of archaeologists as well as have the opportunity to experience concepts such as duty and responsibility in teamwork. This project aims to develop children's awareness of cultural heritage through viewing, touching, perceiving and making as well as grasping the power of education and science. It aspires to have them share this knowledge with their circle of friends and cause a permanent change in behavior. The present study examines the positive feedbacks and benefits for children through "Archeology Workshop for Children" courses as well as what can be done for children to raise awareness in the fields of cultural heritage, archeology and social responsibility. Due to the lack of such studies in our country, the number of publications that can be referenced in the archeology literature is also few to almost none, which suggests that this study may contribute to scientists who will organize such workshops in the future.

Keywords- *Archaeology, Cultural Heritage, Social Responsibility, Education, Child.*

I. GİRİŞ

Anadolu arkeolojik değerler açısından ele alındığında, oldukça önemli bir yere sahip olmasına rağmen ülkemizde arkeoloji bilimi ve tarihi eserlere gösterilen ilgi genellikle arkeologlar ve tarihçiler ile sınırlı kalmaktadır. Bununla birlikte, yaşadığımız coğrafyanın arkeolojik zenginliğine karşın, arkeolojiye yönelik toplumsal çalışmaların da yetersiz kaldığı görülmektedir. Söz konusu bu bilimi yalnızca akademik çalışmalarla sınırlamak yerine, ulaşılan bilgileri toplumun geri kalanına en uygun yöntemlerle aktarmak için sosyal sorumluluk projeleri üretmek nihai amaçlardan biri olmalıdır. Kültürel mirasın korunması, tanıtılması ve gelecek nesillere aktarılması bilinci ile -sınırlı sayıda da olsa- kazılarda buna yönelik örnek projelerin gerçekleştirildiği izlenmektedir. Antik kentler dışında bu projelere verilebilecek örnekler arasında, Türkiye'de ilk açık hava müzesi olarak 50'li yılların sonunda düzenlenmiş olan Karatepe-Aslantaş yerleşmesi başı çekmektedir. Söz konusu yerleşme, dönemin olanakları düşünüldüğünde ulaşımı güç bir yerde, bugünkü uygulamalara ilham kaynağı olacak açılımları içeren, özgün bir proje olarak ortaya çıkmaktadır. Ardından Çorum Boğazköy ile Diyarbakır Çayönü yerleşmesinde gerçekleştirilen sergileme ve düzenleme çalışmaları, söz konusu alandaki diğer örnekleri oluşturmaktadır. Devam eden yıllarda bunları, Troya, Çatalhöyük, Aşağı Pınar, Kanlıgeçit, Aktopraklık, Aşıklı Höyük, Güvercinkaya, Arslantepe ve Yeşilova gibi projeler izlemiştir (Karul, 2018: 183). Yukarıda bahsedilen projelerin arasında özellikle, çocuklar için eğitim alanları oluşturmuş olan, Aktopraklık yerleşmesi öne çıkmaktadır.

Anadolu'daki köklü geçmişe dayanarak, toplumun ihtiyacı olan "kültürel miras bilinci" kazandırma amacını, çocuklara eğitimler vererek gerçekleştirmeyi öngören bir yaklaşımla yola çıkılan "Çocuklar için Arkeoloji Atölyesi" ile, çocuklara arkeolojinin nasıl bir bilim dalı olduğu hakkında bilgi vermek, ülkenin tarihi ve arkeolojik zenginliği ile ilgili farkındalık yaratmak ve eğitime katkı sağlamak öncelikli amaçlar arasında yer almaktadır. Ayrıca, çocuklara tarih bilinci aşılamayı, kültür varlıklarının ve bu varlıkların korunarak gelecek kuşaklara aktarılmasının önemini de söz konusu bu projenin kazandırdıklarındandır. Bu çalışma ile, "Çocuklar İçin Arkeoloji Atölyesi'nin, Deneysel Uygulama ve Araştırma Alanı'nda gerçekleştirilen uygulamalı eğitimleri kapsamında, izlenen yol, materyaller, kullanılan yöntemlerle birlikte, çocuklar ve öğretmenleri tarafından sonrasında bildirilen geri dönüşümün kazanımları ile ülkemizde belli bir sayıda bulunan arkeoloji ve çocuk atölyelerine, bu veriler baz alınarak örnek teşkil etmesi amaçlanmaktadır.

II. KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINDA EĞİTİMİN ÖNEMİ

Aynı coğrafyada yaşayan toplulukların kökenlerine ait olan kültür ve kültürel miras kavramı kültürü yansıtan eserler ile gelecek nesillere bu eserlerin ortaya çıktıkları tarihleri gösteren tanıklar olarak ifade edilmekte ve kültürel mirasın korunması insanlık tarihinin de korunması anlamına gelmektedir (Köroğlu vd. 2000: 99). Günümüze kadar değişim ve gelişim gösteren kültürel miras kavramı, en genel ifadeyle, bir bölgenin kültürüne ait verileri içeren tarih, arkeoloji, etnografya, sanat, mimari gibi alanlarda varlık gösteren (Aşılıoğlu & Memlük 2010: 185) ve kuşaktan kuşağa aktarılan maddi ve manevi kültürel ürünler olarak tanımlanabilmektedir (Çetin, 2010: 183). Kültürel Miras, temel olarak geçmişten gelen kültürel birikim olarak açıklanabilmektedir. 1945'de kurulan UNESCO'nun (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) 1972 yılında yürürlüğe soktuğu Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi'nde, Kültürel Miras kavramı, "eski kuşaklar tarafından hayata geçirilmiş ve evrensel değerlere sahip olan eserler ile dil, kültür, adet, gelenek ve göreneklerden günümüze kalanlar için tanımlanan genel bir isimdir" şeklinde belirtilmektedir (Taşkın-Külcü, 2015: 28).

Kültür varlıkları geçmişten günümüze nasıl gelindiğini göstermeleri bakımından önemlidir. Özdoğan, kültür varlıklarının bize sağladığı en önemli sorumluluğun, bilgiyi ortaya çıkartmak ve dolayısıyla tüm insanlığın yararına sunmak olduğunu söylemektedir (Özdoğan, 2006: 35). Kültürel mirasın korunması, bir topluma ait olan kültür öğelerini gelecek nesillere aktarılırken bir köprü görevi üstlenip, bilgiyi yansıtması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple, kültürel miras bilincinin çocukluk döneminden itibaren öğretilmesi önemlidir.

Yaşanılan coğrafyanın kültürel mirasına sahip çıkmak gelişmenin kuşkusuz ön koşullarından biridir. Kültür ve sanat eğitimi, okul öncesinden üniversiteye dek sürecek önemli eğitim alanlarından biridir (Şimşek, 2011: 919). Bir ülkenin sahip olduğu tarihi ve arkeolojik mirasa sahip çıkması, koruması ve kendinden sonraki nesillere aktarması ancak kültürel miras bilincinin eğitim sistemi içine alınması ile gerçekleşebilmektedir. Çocuklara kültürel miras bilincinin kazandırılması, yaşadıkları toplumun geçmişini tanımasını ve kendilerini bütünü bir parçası olarak hissetmelerini sağlaması açısından son derece önemlidir. Çocuğun geçmiş yaşantıları zihninde canlandırmasının yanında arkeoloji biliminin kullandığı yöntemler, çocukların mantıksal düşünme ve araştırma becerilerini tanımasını ve geliştirmelerine de katkı sağlamaktadır (Black, 2001: 104).

III. SOSYAL SORUMLULUK PROJELERİ KAPSAMINDA ARKEOLOJİNİN YERİ

Toplu yaşamın sonucu olarak ortaya çıkan sosyal sorumluluk kavramı, tüm bireylerin ve yönetimlerin, içinde yaşadıkları toplumun yaşam kalitesini iyileştirmek ve yerel halk ve bütün toplumla birlikte yaşatılabilir bir dünya için, üretebilen, ekolojik, kültürel ve sosyal gelişime destek verme sorumluluğu olarak açıklanabilir (Uzun, 2010: 17). Bununla birlikte iyileştirilmesi hedeflenen bu yaşam kalitesi bir hak olarak da değerlendirilebilmektedir. Bir başka ifade ile iyi bir çevrede yaşamak insan hakları çatısı altında yer almaktadır. Bu çerçevede “*dayanışma hakları*” ya da “*kollektif haklar*” olarak da ifade edilen “*üçüncü kuşak insan hakları*” kapsamında; çevre hakkı, barış hakkı, gelişme hakkı ve insanlığın ortak varlığına saygı hakkı gösterilebilmektedir. Dolayısıyla söz konusu sosyal sorumluluk yaklaşımını bir insan hakkı olarak değerlendirmek de mümkündür (Olgun ve Işık, 2017: 35). Aynı zamanda, en önemli amacının toplumsal fayda olduğu sosyal sorumluluk faaliyetleri ile aynı toplulukta yaşayan insanların, toplumsal konularda bilgi, beceri ve deneyimlerinin yine topluma geri verilmesini hedeflenmektedir (Ergül ve Kurtulmuş, 2014: 228).

Bu bağlamda, sosyal sorumluluk projeleri kapsamında arkeolojinin yeri, arkeolojik alanların sadece bilim insanları için bir veri bankası olarak görülmeyip miras olarak korunması ve ortaya çıkan bilginin toplumla paylaşılması, eğitim sistemi içine alınması, başka bir deyişle arkeolojik mirasın topluma sunulması olarak tanımlanabilmektedir.

Türkiye’de özellikle antik kentlere uyarlanmış olan açık hava müzeleri ve arkeoparklar dikkati çekmektedir. Ancak, son yıllarda höyüklerin konumlandıkları alanlar da bu bağlamda değerlendirilmeye başlanmıştır. Özellikle, Türkiye’deki örnek projelerden biri olan Aktopraklık Arkeopark ve Açık hava Müzesi Avrupa’nın en büyük tarihöncesi parkı olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu bu yerleşmede, kazı alanından çıkarılmış olan atık toprağa bir höyük görüntüsü kazandırılmış ve üzerinde çocukların kazı yapabilecekleri havuzlar oluşturulmuştur. Bu havuzlarda, Aktopraklık’ta ele geçirilen kalıntılara benzer yapılar inşa edilerek, belgeleme teknikleri gibi uygulamaların da yapılmasına ortam sağlanmıştır. Yapay kazı alanının hemen yanında, çocuk kazı evi ve atölyeleri ile sergileme alanları yer almaktadır (Karul, 2015: XX).

Ören yerleri dışında, üniversite bünyesinde ilk kez Mersin Üniversitesi Çocuk Eğitimi Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından başlatılan “Çocuk Üniversitesi” kapsamındaki “Çocuklar İçin Arkeoloji Okulu” hayata geçirilmiştir. Yıl boyunca çeşitli etkinliklere ev sahipliği yapan bu proje ile öncelikle, arkeoloji eğitimiyle kazanılan bilgi ve deneyimin paylaşılması ve yaşa uygun olarak aktarması amaçlanmaktadır (Mersin Üniversitesi Arkeoloji Topluluğu (Mart)).

Türkiye’de Mersin Üniversitesi’nin öncülüğünde üniversite bünyesindeki ikinci arkeoloji ve çocuk eğitim temalı “Çocuklar İçin Arkeoloji Atölyesi” -ayrıntılarını sonraki bölümlerde değinilecektir-, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Deneysel Arkeoloji ve Uygulama Merkezi altında faaliyetlerini sürdürmektedir.

IV. BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ DENEYSEL ARKEOLOJİ VE UYGULAMA MERKEZİ

Deneysel arkeoloji, kazılar neticesinde elde edilen verilerin orjinaline yakın koşullar oluşturularak yorumlanması açısından önemli bir çalışma alanıdır. Arkeoloji bilimdalına ait olan konuların açıklığa kavuşturulması için kullanılan tüm deneyleri kapsayan deneysel arkeolojinin (Renfrew ve Bahn, 2013: 88), öncelikli amacı, eski dönemlerdeki yaşamışlıkları yeniden kurgulayarak geçmişteki yaşamlar hakkında kuramlar oluşturmayı içermektedir (Andreotti, 1993: 45). Bu yöntem, doğruluğundan şüphe duyulan hipotezleri kontrol edebilmek veya düzenli olarak bilgi edinmek için eski eserlerin veya geçmişte yapılan uygulamaların çoğaltılmasını ve yenilenmesini kapsamaktadır (Flores ve Paardekooper, 2014: 7, 8). Ancak, deneysel arkeoloji, sadece geçmiş uygulamaların nasıl gerçekleştiğini değil aynı zamanda nasıl değiştiğini anlaşılmasına ve bugün bulunan arkeolojik verinin de tanımlanabilmesine yardımcı olmaktadır (Türkoğlu, 2019: 67, 68).

Tüm eğitim senesi boyunca, öğrendikleri teorik bilgileri uygulamalı olarak pekiştirecekleri yerler olan kazı çalışmalarına, kazı kampındaki sınırlı kapasite sebebiyle öğrencilerin tamamı katılamamaktadır. Mesleki anlamda öğrendiklerini pratiğe dökebilme fırsatına sahip olamayan öğrenciler için hayata geçirilen Deneysel Arkeoloji ve Uygulama Alanı, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Rektörlüğü ve Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'nın teşvikleriyle 2013 yılında D. Sarı tarafından kurulmuştur. 2017 yılından itibaren ise faaliyetlerini Deneysel Arkeoloji ve Uygulama Merkezi adı altında Arkeoloji eğitiminde bir araştırma yöntemi olarak deneysel arkeolojinin uygulanması ve geliştirilmesi amacıyla sürdürmeye devam etmektedir (BŞEÜ Den. Ark. Uyg. Arş. Merk., 2021).

Merkez faaliyetlerinin ana konusunu arkeolojik buluntular ışığında, eski toplumları yeniden canlandırabilmek, tarih öncesi teknolojileri dolayısı ile sosyal ve ekonomik sistemleri anlayabilmek ve bugünkü sistemler ile ilişkilendirebilmek için insanın kültür tarihini oluşturan ilk ve en eski nesnelere olan taş ve kemik alet teknolojileri ile madencilik, dokumacılık, çömlekçilik ve mimari yapılar gibi her türlü buluntunun yeniden canlandırılmasına yönelik araştırma yöntemlerinin uygulanması ve geliştirilmesini içeren araştırmalar ve deneysel çalışmalar oluşturmaktadır.

Türkiye'de ilk kez Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi bünyesinde kurulmuş olan Deneysel Arkeoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi'nde yürütülecek çalışmaların iki odak noktası vardır. Bunlar;

- Deneysel Arkeoloji'nin **bir araştırma yöntemi olarak** tanımlı bir hale gelmesi ve eğitim sistemine kazandırılması

ve

- **Toplum için arkeoloji ve kültürel miras** çalışmalarıdır.

Bu amaçlar kapsamında, yaklaşık 200m²'lik bir alana oturtulan Arkeoloji Uygulama Alanı'nda 5x5'lik sistemde her biri 25m²'lik dört adet plankare açılmıştır. Plankarelerden birinin içine, Küllüoba yerleşmesi megaron planlı bir yapısı örnek alınarak ve yapının orijinalliğine sadık kalınarak inşa edilen binada, taş temel üzeri kerpiç tuğlalar kullanılmıştır. Taş temeller ve kerpiç tuğlalar Bilecik'te yer alan kerpiç evlere ait yıkıntılardan taşınmıştır. Bir diğer plankarede sadece taş temellerin korunageldiği varsayılarak oluşturulmuş yapı temelleri ile farklı yaşam evrelerini göstermek amacıyla, bir üst evreye tarihlendiği varsayılan bir çöp çukuru yerleştirilmiştir. Çöp çukurunun içi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi'nin kazan dairesinden getirilen küllerle doldurulmuştur. Alanın dört tarafı ve çatısı iklim şartlarından etkilenmemesi için kapatılarak korumaya alınmıştır (Sarı, 2013: 161-164). Plankarelerden bir tanesi ise kazılmamış olarak bırakılıp sadece toprağın üst kısmı yumuşatılmış ve çocuklarla gerçekleştirilecek olan eğitim faaliyetleri için ayrılmıştır.

Arkeoloji Uygulama Alanı'nda kazı teknikleriyle ilgili uygulamalı derslerin yapılmasının yanı sıra, (Şekil 1) eğitim seminerleri, çeşitli atölye faaliyetleri ve çocuklar için uygulamalı arkeoloji çalışmaları da gerçekleştirilmektedir. Bunlardan bazıları;

- Deneysel Arkeoloji Uygulamaları ile Tarih Öncesi Dönem Çanak Çömlek Yapım Yöntemleri (Şekil 2),
- Deneysel Arkeoloji Uygulamaları ile Tarih Öncesi Metalurji Teknikleri (Şekil 3),
- Tarihöncesi Dönemlerde Okçuluk ve Ok Yapımı (Şekil 4),
- Deneysel Arkeoloji Eğitim Seminer ve Atölyesi: Kemik Alet Teknolojisi (Şekil 5),

- Deneysel Arkeoloji Seminer ve Uygulama Atölyesi: Tunç Çağı Çanak Çömlek Teknolojisinin Yeniden Canlandırılması (Şekil 6),
- Çocuklar İçin Arkeoloji Etkinliği (Şekil 7, 8) olarak sayılabilir.

V. ÇOCUKLAR İÇİN ARKEOLOJİ ATÖLYESİ

Yaşadığımız coğrafyanın geçmişi ve buna bağlı olarak oluşan arkeolojik zenginliği için ortak bir bilinç oluşturmak, arkeoloji bilimini tanıtmak, öğretme ve sevdirmeye yönelik olarak ortaya çıkan bu proje, Deneysel Arkeoloji ve Uygulama Merkezi'nin uygulama birimi olan Arkeoloji Uygulama Alanı'nda gerçekleştirilmektedir.

"Çocuklar İçin Arkeoloji Atölyesi" projesi ile anaokulu sınıflarında eğitim gören çocuklara, arkeolojik kazı yaparken kullanılan kazı teknikleri, eserlerin topraktan nasıl çıkartıldığı ve belgeleme gibi bilimsel yöntemlerin uygulamalı olarak öğretilmesi amaçlanmıştır. Söz konusu bu proje ile şimdiye kadar üç tanesi Arkeoloji Uygulama Alanı'nda diğer iki tanesi de çocukların kendi okullarında olmak üzere toplam beş eğitim faaliyeti gerçekleştirilmiştir. Bunlar;

- Çocuklar İçin Arkeoloji
- Çocuklar İçin Arkeoloji Etkinliği
- Çocuklar İçin Arkeoloji: Atatürk İlkokulu Arkeoloji ile Tanışıyor
- Çocuklar İçin Arkeoloji: TED Koleji Anaokulu Arkeoloji ile Tanışıyor (1)
- Çocuklar İçin Arkeoloji: TED Koleji Anaokulu Arkeoloji ile Tanışıyor (2) olarak sayılabilir.

Çocukların okullarından alınan izinle, öğretmenlerinin sorumluluk ve gözetiminde ilk olarak Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Arkeoloji Bölümüne gelen çocuklara öncelikle üniversite, arkeoloji bölümü derslikleri ve bölüm kitaplığı gezdirilerek tanıtılmaktadır. Ardından, Prof. Dr. Turan Efe Laboratuvarı'nda, arkeolojik malzemeleri inceleme fırsatı bulan çocukların sorularına cevap verilmekle birlikte, arkeolojinin tanımı, ilk insanların yaşamı, kıyafetleri, yemek yedikleri kaplar, kullandıkları aletler, yaşadıkları evler, ilk ateşi buluşları, yemeklerini elde ediş biçimleri, tekerleğin icadı gibi konular ile ilgili bir sunum altında genel bilgiler verilmektedir. Sunumda ayrıca, bir arkeoloğun kazıda geçirdiği bir gün, kazı teknikleri, belgeleme yöntemleri ve müzenin tanımı da anlatılmaktadır (Şekil 9).

Soru-cevap şeklinde gerçekleştirilen bu sunum ile çocuklara genel ve temel bilgiler vermenin yanı sıra farklı bakış açıları da kazandırılması amaçlanmıştır. Böylece arkeoloji bilimi hakkında fikir sahibi olan çocuklar, etraflarında yer alan ve hergün kullandıkları eşyaların aslında bir geçmişi olduğunu farketmekte ve geçmiş ile bugün arasında somut bir bağ kurabilmektedir. Böylelikle daha önce hiç fikir sahibi olmadıkları bir bilim dalı olan arkeoloji artık onlar için anlamlandırması zor bir bilim dalı olmaktan öteye geçmektedir.

Kazı yapmak ve toprağın altından birşeyler çıkartmak bir çocuk için son derece ilginç ve keyif verici bir aktivitedir. Bu sebeple, hem kazı teknikleri hakkında bilgi vermek hem de bir eserin toprak altından nasıl çıkarıldığını uygulamalı göstermek için projenin ikinci basamağı olan Arkeoloji Uygulama Alanına geçilmektedir (Şekil 10).

Öncesinde söz konusu alana pişmiş topraktan yapılmış eserlerin replikaları gömülmüş olup, plastik kürek, minik çapa, kova ve fırça gibi arkeologların kazı alanlarında kullandıkları malzemeler getirilmiştir. Çocuklar laboratuvarında gerçekleştirilen sunumda öğrenmiş oldukları teorik bilgileri uygulamaya dökebilecekleri Arkeoloji Uygulama Alanına vardıklarında, aslında bir höyüğün üzerindeki kazılmış bir alanın küçük ölçekli bir benzerine gelmiş olmaktadır. Burada bir kazıda nasıl plankarelerin oluşturulduğunu öğrenmekte, taş temel üstü kerpiçle yapılmış megaron planlı evi tanımakta, çöp çukurunun ne olduğunu hakkında bilgi edinip, onlara ayrılmış alanda, toprağın altındaki esere zarar vermeden nasıl kazı yapılacağı hakkında da fikir sahibi olmaktadır (Şekil 11, 12). Aynı zamanda, toprak altından çıkartılan eserlerin, ölçülüp kaydedilmesinin gerekliliğini ve gerçek bir kazıda olduğu gibi bu malzemeler üzerinde ayrıntılı incelemelerin nasıl yapıldığı hakkında bilgilendirilmektedirler. Tüm bu faaliyetler, çeşitli oyunlar, soru-cevap çalışmaları ve drama teknikleriyle pekiştirilmektedir ve çocukların yaş düzeylerine uygun dil kullanılmaktadır.

Üniversite dışında yine bir sosyal sorumluluk projesi olarak, TED Eskişehir Koleji Anaokulu'nda Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Arkeoloji Bölümü adına, "Çocuklar İçin Arkeoloji Atölyesi" kapsamında etkinlikler düzenlenmiştir. Hedef kitlesi 5 yaş öğrencileri olan etkinlik için önceden eser replikaları okul yönetimine verilmiş

ve okulun bahçesinde yer alan kum havuzuna gömülerek, kürek, kova ve fırça gibi aletlerin hazır bulundurulması sağlanmıştır. Her sınıfın kendi bünyesinde gerçekleştirilen arkeoloji nedir, nasıl yapılır ve eski dönemde insanlar nasıl yaşamışlardır temalı mini sunumun ardından, kum havuzundan eserlerin arkeolojik yöntemlere uygun tekniklerinin gösterilerek çıkartılması, temizlemesi ve korunması uygulamalı olarak öğretilmeye çalışılmıştır.

TED Eskişehir Koleji, söz konusu bu projenin devamı olarak kültürel miras bilincini pekiştirebilmek amacıyla öğrencileri ile müze ziyaretleri gerçekleştirmiştir.

VI. SONUÇ

Geryk'in "*Are Universities Socially Responsible? (Üniversitelerin Sosyal Sorumlulukları Var mıdır?)*" isimli makalesinde üniversitelerin yalnızca eğitim kurumları mı oldukları, yoksa bunun dışında toplum için daha önemli misyonlarının da bulunup bulunmadığı tartışılmakta ve bilgi odaklı olan üniversitelerin, toplumların gelişimine katkı sağlamaları ve gerçekliklerimizi sorgulamaları gibi nedenlerle önemli sosyal sorumlulukları olduğu ifade edilmektedir (Geryk, 2011). Buradan yola çıkılarak, üniversitelerin, sosyal sorumluluk bilinci ile faaliyetler gerçekleştirmesinin de yükümlülükleri arasında yer alması gerekliliğinden bahsedilebilmektedir. Bir toplumun eğitim anlamındaki en üst kademesi olan üniversitelerin görevi elbette yalnızca bünyesinde bulunan öğrencilerine eğitim hizmeti sağlamak değildir, üniversiteler, aynı zamanda, sosyal sorumluluk bilinci ile içinde buldukları toplum yararına bilgiyi kullanan ve bu gayede faaliyetler üreten kurumlar olmalıdır.

Türkiye’de özellikle ilköğretim okullarında okutulan ders kitaplarının arkeoloji ve kültürel miras konusunda yetersizlikleri olduğu düşünüldüğünde üniversitelerin arkeoloji bölümlerine, söz konusu bu açığı kapatmak için çok daha fazla sorumluluk düşmektedir.

Bu temele dayandırılarak hayata geçirilen “Çocuklar İçin Arkeoloji Atölyesi” projesinin, çocukların arkeoloji bilimi ile tanışmaları, projenin faaliyetlerine katılarak deneyimleme yolu ile öğrenme, öğrendiklerini eyleme geçirmek için beceri edinmeleri ve dolayısıyla bilinçli ve aktif bireyler olma yolunda ilk adımı atmaları ana odak noktasıdır. Söz konusu projenin diğer bir amacı da, çocukları aktif görev almaya özendirme ve bunun için gerekli bilgi ve becerileri onlara kazandırma olarak açıklanabilir.

“Çocuklar İçin Arkeoloji Atölyesi” projesi, deneyimsel öğrenme ile düşünme, yansıtma, uygulama ve hissetme adımlarının tamamını içererek bütüncül bir öğrenme süreci kapsamında yürütülmektedir. Bu bağlamda verilen arkeoloji ve kültürel miras eğitimlerinin, görerek ve deneysel çalışmalarla anlatılması, çocukların geçmiş ile bugün arasında bağ kurmalarına yardımcı olmaktadır. Arkeolojik ve kültürel geziler kapsamında ise çocuğun arkeolojik kalıntı gibi somut kanıtlar üzerinde ve gerçek bir araştırma ortamına dahil olması, onun, tarihin gerçek olduğu duygusunu yaşamasına daha fazla imkan vermektedir. Buna bağlı olarak, çocuklar için, geçmiş ile bağlantısı olan eşyaları tanımak ve onlara dokunabilmek, eski dönemlerde yaşıyor olmanın ve orada bulunmanın empati yoluyla hissettirilebilmesi açısından son derece önemlidir (Kyving ve Marty, 2000: 91).

Sonuç olarak, arkeolojik alanların korunması, sahiplenilmesi ve geleceğe aktarılması bağlamında ülkenin arkeolojik değerlerine ve kültürel mirasına sahip çıkmanın en önemli yolu erken yaşlardan itibaren verilecek eğitimlerden geçmektedir.

KAYNAKLAR

- Andreetti, K.** (1993). *Teaching History from Primary Evidence*. David Fullton Publisher.
- Aşlıoğlu, F., & Memlük, Y.** (2010). Frig Vadisi Kültür Mirası Alanlarının Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 185- 197.
- Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Deneysel Uygulama ve Araştırma Merkezi (DUAM)** (2021). *Anasayfa*. [Erişim:14.08.2021, <http://w3.bilecik.edu.tr/deneyselarkeoloji/>]
- Black, M. S.** (2001). Maturing Gracefully? Curriculum Standarts for History and Archaeology, *The Social Studies*, 92 (3), 103–108.
- Çetin, T.** (2010). Cumalıkızık Köyünde Kültürel Miras ve Turizm Algısı, *Milli Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 22 (87), 181- 190.
- Ergül, H. F., & Kurtulmuş, M.** (2014). Sosyal Sorumluluk Anlayışının Geliştirilmesinde Topluma Hizmet Uygulamaları Dersine İlişkin Öğretim Elemanlarının Görüşleri, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (49), 221-232.
- Flores, J. R., & Paardekooper, R.** (2014), *Experiments Past Histories of Experimental Archaeology*, Published by Side Stone Press.
- Geryk, M.** (2011). Are Universities Socially Responsible? *EFMD Global Focus*, 5 (3), 61-63.
- Karul, N.** (2015). Aktopraklık Açık hava Müzesi ve Arkeoloji Okulu, *Arkeoloji ve Sanat*, 150 (Eylül-Aralık), XI-XXII.
- Karul, N.** (2018). Bursa – Aktopraklık Höyük Kültürel Miras Projesi, E. U. Tümer (Ed), *Arkeolojik Alanlarda Koruma ve Alan Yönetimi*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları. İstanbul, 183-201.
- Kyving, D., & Marty, M. A.** (2000). *Yanıbaşımızdaki Tarih*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Mersin Üniversitesi Arkeoloji Topluluğu** (Mart) (2021). *Çocuk Üniversitesi Çalışmaları Kapsamında Çocuklar İçin Arkeoloji Okulu Açıldı*. [Erişim:05.08.2021, <http://mart.mersin.edu.tr/page5.html>].
- Olgun, H., & Işık, V.** (2017). Bir “İnsan Hakkı” olarak “Çevre Hakkı” ve Türk Hukukundaki Yeri, *Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi*, 3 (1), 33 – 52.
- Özdoğan, M.** (2006). *Arkeolojinin Politikası ve Politik Bir Araç Olarak Arkeoloji*. Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Köroğlu, Ö., Ulusoy-Yıldırım, H., & Avcıkurt, C.** (2000). Kültürel Miras Kavramına İlişkin Algıların Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi, *Turizm Akademik Dergisi*, 5 (1), 98-113.
- Renfrew, C., & Bahn, P.** (2013). *Arkeoloji Anahtar Kavramlar*. İletişim Yayınları.
- Sarı, D.** (2013). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi “Arkeoloji Uygulama Alanı”, *Arkeoloji ve Sanat*, 143 (Mayıs-Ağustos), 159-164.
- Şimşek, A.** (2011). Geçmişin Nesnesini Arayan Bilim Arkeoloji: Türkiye’de Tarih Öğretimindeki Durumu, *Turkish Studies (International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic)*, 6/2, 919-934.
- Taşkın Külcü, Ö.** (2015). Kültürel Miras Kavramının Eğitim Açısından Önemi, *Akademia Disiplinlerarası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1 (1), 27-32.
- Türkoğlu, Ü.** (2019), Experimental Archeology and Cultural Life, *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 5 (2), 66-74.
- Uzun, B.** (2010). *Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projesi Olarak “Gönül Köprüsü” Projesinin Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şekil 1. Arkeoloji Uygulama Alanı'nda İşlenen Çizim Dersi (Den. Ark. Uyg. Arş. Merk. Foto. Arşivi)

Şekil 2. Deneysel Arkeoloji Uygulamaları ile Tarih Öncesi Dönem Çanak Çömlek Yapım Yöntemleri
(Den. Ark. Uyg. Arş. Merk. Foto. Arşivi)

Şekil 3. Deneysel Arkeoloji Uygulamaları ile Tarih Öncesi Metalurji Teknikleri
(Den. Ark. Uyg. Arş. Merk. Foto. Arşivi)

Şekil 4. Tarihöncesi Dönemlerde Okçuluk ve Ok Yapımı
(Den. Ark. Uyg. Arş. Merk. Foto. Arşivi)

Şekil 5. Deneysel Arkeoloji Eğitim Seminer ve Atölyesi : Kemik Alet Teknolojisi
(Den. Ark. Uyg. Arş. Merk. Foto. Arşivi)

Şekil 6. Deneysel Arkeoloji Seminer ve Uygulama Atölyesi:
Tunç Çağı Çanak Çömlek Teknolojisinin Yeniden Canlandırılması
(Den. Ark. Uyg. Arş. Merk. Foto. Arşivi)

Şekil 7. “Çocuklar İçin Arkeoloji” Etkinliği
(Den. Ark. Uyg. Arş. Merk. Foto. Arşivi)

Şekil 8. Bilecik Müzesi ile birlikte ortaklaşa gerçekleştirilen “Çocuklar İçin Arkeoloji” Etkinliği
(Den. Ark. Uyg. Arş. Merk. Foto. Arşivi)

Şekil 9. Prof. Dr. Turan Efe Laboratuvarındaki “Arkeolojini Tanıtımı” Sunumu
(Den. Ark. Uyg. Arş. Merk. Foto. Arşivi)

Şekil 10. Arkeoloji Uygulama Alanı'ndaki Kazı Çalışması
(Den. Ark. Uyg. Arş. Merk. Foto. Arşivi)

Şekil 11. Çocuklar Buldukları Eserleri Temizlerken
(Den. Ark. Uyg. Arş. Merk. Foto. Arşivi)

Şekil 12. Eseri Fırça Yardımıyla Açma Çalışması
(Den. Ark. Uyg. Arş. Merk. Foto. Arşivi)